

Кучер Олексій Володимирович,
здобувач Луганського державного
університету внутрішніх справ
ім. Е.О. Дідоренка, адвокат

ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ТА ТИМЧАСОВЕ ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У ПОЛІ ЗОРУ ЗАХИСНИКА

Гучне оголошення в ЗМІ про вручення керівнику чи іншій службовій особі органу державної влади, місцевого самоврядування, державного чи комунального підприємства, установи або організації повідомлення про підозру у вчиненні службового злочину завжди супроводжується спочатку зверненням органів досудового розслідування з клопотанням про застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, а потому – з клопотанням про відсторонення особи від посади. З 2017 року указаний захід забезпечення кримінального провадження не застосовується до суддів. Замість нього – тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (у порядку, передбаченому ст. 155-1 КПК України).

Звертаємо увагу, що відсторонення від посади може бути здійснено щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, і незалежно від тяжкості злочину – щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу (ч. 1 ст. 154 КПК України). Аналіз норм глави 14 КПК України дає підстави стверджувати, що рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя також може бути прийнято у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності за вчинення будь-якого злочину (незалежно від ступеня тяжкості).

Важливим моментом, на який слід звертати увагу стороні захисту, є суб'єкт – службова особа або орган, уповноважений приймати рішення про застосування даного заходу забезпечення кримінального провадження.

Так, за загальним правилом, відсторонення від посади здійснюється на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження (ч. 2 ст. 154 КПК України).

Питання про відсторонення від посади осіб, що призначаються Президентом України, вирішується Президентом України на підставі

клопотання прокурора в порядку, встановленому законодавством. Відсторонення від посади Директора Національного антикорупційного бюро України здійснюється слідчим суддею на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора в порядку, встановленому законом; члена Національного агентства з питань запобігання корупції – на підставі клопотання Генерального прокурора або його заступника (ч. 3 ст. 154, ч. 1 ст. 155 КПК України).

Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності ухвалюється Вищою радою правосуддя на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом (ч. 1 ст. 155-1 КПК України).

Аналіз положень ст. 480 КПК України (особливий порядок кримінального провадження щодо окремих посадових осіб) і ст. 481 КПК України (особливий порядок повідомлення про підозру), судової практики дає підстави стверджувати, що Генеральний прокурор чи його заступник уповноважені звертатися з клопотанням про відсторонення від посади (про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя) тільки за наявності у них статусу процесуального керівника кримінального провадження.

Копія клопотання прокурора або слідчого за погодженням з прокурором та матеріалів, що обґрунтовують клопотання, до моменту звернення з ним до органу, уповноваженому приймати відповідне рішення, обов'язково вручається особі, яка набула процесуального статусу підозрюваного (під час досудового розслідування) або обвинуваченого (під час судового провадження). Указане впливає з приписів п. 2 абз. 2 ч. 2 ст. 155 КПК України, згідно яких до клопотання додаються документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що його обґрунтовують.

Невиконання слідчим або прокурором цієї вимоги призведе до порушення визначених кримінальним процесуальним законодавством загальних засад кримінального провадження, зокрема, права на захист, змагальності сторін, їх рівного права та свободи в обранні та наданні до суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості [1, с. 158] тощо.

Під час вивчення тексту клопотання та доданих до нього матеріалів захиснику слід звернути увагу на його відповідність вимогам ч. 2 ст. 155 КПК України. У клопотанні обов'язково зазначаються: 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального

правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини; 4) посада, яку обіймає особа; 5) виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення; 6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином; 7) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання. Недотримання вказаних вимог КПК України має наслідком повернення клопотання його ініціатору, про що приймається відповідне рішення (ч. 2 ст. 156 КПК України).

У ч. 2 ст. 157 КПК України передбачено обставини, які слідчий суддя, суд (Президент України, Вища рада правосуддя) зобов'язані врахувати при вирішенні питання про відсторонення від посади чи тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя.

По-перше, правову підставу для відсторонення від посади. Стороною обвинувачення повинно бути доведено наявність у особи процесуального статусу підозрюваного, обвинуваченого (у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, незалежно від тяжкості злочину – щодо особи, яка є службовою особою правоохоронного органу або суддею).

По-друге, достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення.

По-третє, співрозмірність застосування відсторонення від посади з тими негативними наслідками для особи (третіх осіб), які можуть настати (невиконання договірних зобов'язань, залишення підприємства без керівника, невіплата заробітної плати, несплата податків, припинення діяльності суду у зв'язку з тимчасовим відстороненням від правосуддя єдиного судді тощо).

При цьому, як справедливо відмічають науковці та практики, прокурор повинен довести наявність обставин, які дають підстави вважати, що саме продовження перебування підозрюваного на займаній посаді дозволить знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або

протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином [2, с. 166].

Що стосується можливості незаконно впливати на свідків, необхідно зробити деякі зауваження. Власне поняття «незаконний вплив на свідка» є оцінним, адже конкретні можливості впливу залежать від посади підозрюваного, відносин свідка із підозрюваним, особи підозрюваного, і можуть набувати різноманітних форм (підкупу, погроз, вмовлянь). Існує практика, за якої слідчі судді, вирішуючи це питання, беруть до уваги можливість лише безпосереднього контактування підозрюваного із свідком [3], або якщо розглядати цей аспект ширше – можливість реального систематичного спілкування і перебування в певних ustalених соціальних відносинах.

Необхідно додати, що ініціювання застосування зазначеного заходу не може відбуватися в той час, коли сам підозрюваний безпосередньо перебуває на лікарняному або у відпустці, оскільки вже сама наявність вказаних обставин суперечить меті застосування заходу.

На нашу думку, до обов'язкових умов застосування відсторонення від посади слід відносити й наявність зв'язку між професійною діяльністю підозрюваного, обвинуваченого та інкримінованим йому злочином. Зокрема, наразі існує практика, відповідно до якої слідчі судді відмовляють у задоволенні клопотань про застосування відсторонення від посади у випадках, коли злочин, в кому підозрюється особа, не має відношення до займаної нею посади [4].

Отже, застосування на практиці таких заходів забезпечення кримінального провадження, як відсторонення службової особи від посади та тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, вимагає суворого дотримання регламентованої законодавством процедури, а саме: звернення з клопотанням виключно прокурора – процесуального керівника у кримінальному провадженні (у т.ч. Генеральним прокурором чи його заступниками); дотримання порядку розгляду клопотання уповноваженим КПК України суб'єктом; наявності законних підстав для застосування таких заходів забезпечення; викладу доводів та обґрунтувань у клопотанні з посиланням на конкретні докази; застосування вказаних заходів виключно за наявності реального зв'язку між займаною підозрюваним, обвинуваченим посадою та інкримінованим йому злочином.

Список використаних джерел

1. Поцілуйко В. М. Особливості відсторонення особи від посади як заходу забезпечення провадження в кримінальних справах і справах

про адміністративні правопорушення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 3. Т. 2. С. 156–160.

2. Фаринник В. І. Відсторонення від посади: кримінальний процесуальний аспект. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. Серія: Економіка, Право. 2014. № 2 (65). С. 162–171.

3. Ухвала Апеляційного суду Одеської області від 02.06.2015 у справі № 522/10259/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44947498> (дата звернення: 28.07.2019).

4. Ухвала слідчого судді Придніпровського районного суду м. Черкаси від 21.03.2016 у справі № 711/2242/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56732322> (дата звернення: 28.07.2019).

Кочат Катерина Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти
магістра за спеціальністю
«Право» Національної академії
внутрішніх справ

ОКРЕМІ НАПРЯМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Адміністративно-правова охорона навколишнього природного середовища належить до числа складних системних об'єктів дослідження. Її складність, багатогранність і соціальний характер передбачають необхідність комплексного, всебічного вивчення [1].

В Україні існує система органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища – це юридично самостійні державні, самоврядні й громадські інституції, уповноважені здійснювати організаційно-розпорядчі, координаційні, консультативні, організаційно-експертні, контрольні та інші функції в галузі забезпечення екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища [2, 130, с. 130-131].

Громадський контроль можна визначити як вид соціального контролю, який здійснюється колективами, громадянами та об'єднаннями громадян у формі громадських експертиз, консультацій